

УДК 637.5:658.562

DOI: 10.33813/2224-1213.23.2020.1

Гудзинський Олексій Дмитрович,

*доктор економічних наук, професор
ORCID: 0000-0001-6494-851X*

Судомир Світлана Михайлівна,

*доктор економічних наук, доцент, професор кафедри
економіки підприємства, завідувач відділу
навчально-науково-інноваційної діяльності ВП НУБіП України
«Бережанський агротехнічний інститут»
Sudomyr_s@ukr.net
ORCID: 0000-0002-2574-1724*

Гуренко Тамара Олексіївна,

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
обліку та оподаткування НУБіП України
gurenkot@ukr.net
ORCID:0000-0003-2227-1488*

Гудзинська Юлія Сергіївна,

*кандидат економічних наук, старший викладач кафедри
менеджменту ім. проф. Й. С. Завадського НУБіП України
lunareclipse@ukr.net
ORCID: 0000-0002-6850-4059*

ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Мета статті полягає в обґрунтуванні нового системного наукового підходу до формування потенціалу розвитку конкурентного середовища як базової основи зміцнення конкурентних позицій у системі діяльності соціально-економічних систем. **Методологія дослідження.** Запропонована методологія системно-комплексного підходу щодо розвитку конкурентного середовища як цілісності в органічній єдності сформованих передумов забезпечення результативної діяльності суб'єктів цивілізованого ринкового спрямування. **Наукова новизна** полягає в обґрунтуванні: передумов як фундаментальної основи забезпечення розвитку конкурентного середовища як системної цілісності в органічній єдності складових виробничого, функціонально-обслуговуючого, інноваційного, інвестиційного, саморегулятивного та іншого спрямування; потенціалу конкурентного середовища та його силового поля, цільових установок, політики, за напрямками і видами діяльності.

Потенціал розвитку конкурентного середовища розглянуто як системну цілісність, яка охоплює:

- основні передумови за 10 позиціями забезпечення результативності діяльності суб'єктів ринкового середовища;
- перелік задач конкурентоспроможної діяльності суб'єктів ринку за 7 позиціями в контексті соціальної відповідальності;
- основні види діяльності та напрями розвитку (30 позицій);
- методологічний підхід розгляду політики з позицій конкурентоспроможності загальносистемного та локального спрямування за 30 напрямками діяльності.

Висновки. За результатами дослідження зроблено висновок, що потенціал розвитку конкурентного середовища можливо забезпечити шляхом використання системно-комплексного підходу до формування його складових як цілісностей на основі обґрунтування: передумов в органічній єдності виробничого, функціонально-забезпечуючого спрямування; інноваційного, інвестиційного, регулятивного, саморегулятивного та іншого спрямування; ціннісних орієнтацій та цільових установок; реалізації поставлених задач соціального, організаційного, інтелектуального, економічного та іншого спрямування в системній цілісності; розвинутій системі платоспроможного попиту; обґрунтованій політиці за напрямками розвитку виділених нами видів діяльності.

Ключові слова: розвиток, системна цілісність, конкурентне середовище, потенціал, передумови, політика.

Гудзинский Алексей Дмитриевич,
доктор экономических наук, профессор

Судомир Светлана Михайловна,
доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры экономики предприятия,
заведующая отделом учебно-научно-инновационной деятельности
ОП НУБиП Украины «Бережанский агротехнический институт»

Гуренко Тамара Алексеевна,
кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры учета
и налогообложения НУБиП Украины

Гудзинская Юлия Сергеевна,
кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры
менеджмента и.м. проф. И. С. Завадского НУБиП Украины

**Потенциал развития конкурентной среды:
методологические аспекты**

Цель статьи состоит в обосновании нового системного научного подхода к формированию потенциала развития конкурентной среды как базовой основы укрепления конкурентных позиций в системе деятельности социально-экономических систем. **Методология исследования.** Предложенная методология системно-комплексного подхода к развитию конкурентной среды как целостности в органическом единстве сложившихся предпосылок обеспечения результативной деятельности субъектов цивилизованного рыночного направления. **Научная новизна** заключается в обосновании: предпосылок как фундаментальной основы обеспечения развития конкурентной среды как системной целостности в органическом единстве составляющих производственного, функционально-обслуживающего, инновационного, инвестиционного, саморегулятивных и другого направления; потенциала конкурентной среды и его силового поля, целевых установок, политики, по направлениям и видам деятельности.

Потенциал развития конкурентной среды рассмотрено как системную целостность, которая охватывает:

- основные предпосылки за 10 позициями обеспечения результативности деятельности субъектов рыночной среды;
- перечень задач конкурентоспособной деятельности субъектов рынка за 7 позициями в контексте социальной ответственности;
- основные виды деятельности и направления развития (30 позиций);
- методологический подход рассмотрения политики с позиций конкурентоспособности общесистемного и локального направления по 30 направлениям деятельности.

Выводы. По результатам исследования сделан вывод, что потенциал развития конкурентной среды возможно обеспечить путем использования системно-комплексного подхода к формированию его составляющих как целостностей на основе обоснования: предпосылок в органическом единстве производственного, функционально-обслуживающего направления; инновационного, инвестиционного, регулятивного, саморегулятивных и другого направления; ценностных ориентаций и целевых установок; реализации поставленных задач социального, организационного, интеллектуального, экономического и другого направления в системной целостности; развитой системе платежеспособного спроса; обоснованной политике по направлениям развития выделенных нами видов деятельности.

Ключевые слова: развитие, системная целостность, конкурентная среда, потенциал, предпосылки, политика.

Hudzynskiy Oleksiy,

Doctor of Economic Sciences, Professor

Sudomyr Svetlana,

Doctor of Economic Sciences, Docent, Professor at the Department of Economics of Enterprise, Head of the Educational, Scientific and Innovative Activity Department of the SS NULES of Ukraine "Berezhany Agrotechnical Institute"

Hurenko Tamara,

Candidate of Economic Sciences, Docent, Associate Professor at the Department of Accounting and Auditing of NULES of Ukraine

Hudzynska Julia,

Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer at the Department of Management after prof. J.S. Zavadsky, of NULES of Ukraine

Potential of competitive environment: methodological aspect

The purpose of the article is to justify a new systemic scientific approach to building a competitive environment as a base framework for strengthening competitive positions in the system of socio-economic systems. **Research methodology.**

The methodology of the systematic-integrated approach to development of the competitive environment as a integrity in the organic unity of the formed preconditions for the effective activity of the subjects of civilized market direction is proposed. **Scientific novelty** consists in justification: prerequisites as a fundamental basis for ensuring the development of a competitive environment as a systemic integrity in the organic unity of production components, functionally attendants, innovation, investment, self-regulatory and other direction; Potential of the competitive environment and its force field, target installations, policy, in the areas and activities.

The potential for development of the competitive environment is considered as systemic integrity, which covers: the basic prerequisites for 10 positions ensuring the effectiveness of the activities of market subjects; The list of challenges of competitive activity of market subjects for 7 positions in context of social responsibility; Main activities and directions of development (30 positions); Methodological approach to the policy review from the position of competitiveness of the general system and local direction in 30 business areas. **Conclusions.** As a result of the study, it is concluded that the potential for competitive environment development can be ensured through the use of the systematic-integrated approach to the formation of its components as a whole on the basis of justification: preconditions in the organic unity of production, functionally-providing orientation; Innovative, investment, regulatory, self-regulatory, and other direction; Value orientations and target installations; Implementation of tasks of social, organizational, intellectual, economic and other direction in systemic integrity; Developed system of effective demand; Policy on the directions of development of the activities allocated by us.

Keywords: *development, systemic integrity, competitive environment, potential, preconditions, policy.*

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах розвитку ринкової економіки однією із важливих проблем є формування цивілізованих ринкових відносин як внутрішньо суспільного спрямування, так і на світовому просторі при взаємодії із суб'єктами за інтересами зовнішнього середовища. Проблема ускладнюється певною розбалансованістю складових елементів цивілізованих вимог щодо розвитку цивілізованих ринкових відносин і фактично сформованих складових організаційно-культурного, ціннісно-орієнтаційного, правового, інституціонального, саморегулятивного, комунікаційного, інвестиційного, владно-власницького спрямування. Через розбалансованість гармонізації інтересів ціннісних та цільових установок, а також у владних відносинах ієрархічної системи та в соціальній нерівності не реалізується повною мірою активізаційний потенціал суб'єктів ринкового середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Частковому розв'язанню названих проблем присвяченні праці: Гудинського О. Д. [1], Гудзинської Ю. С. [2], Гуренко Т. О. [3], Нестеренко С. А. [4], Судомир С. М. [5], Судомир М. Р. [6], Ільїна В. Ю. [7] та ін. Переважно, їх дослідження охоплювали проблеми організаційних формувань. Однак, у сучасних умовах виникла об'єктивна необхідність у розв'язанні проблеми конкурентоспроможності на різних рівнях діяльності – на глобальному, суспільному, регіональному і соціально-економічних систем з використанням системно-комплексного підходу.

Таким чином, виникає потреба в обґрунтуванні нового підходу до формування потенціалу конкурентного середовища, як явища і сис-

темної цілісності для обґрунтування складових забезпечення результативної діяльності суб'єктів ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цивілізоване конкурентне середовище слід розглядати в аспекті системно-комплексного підходу до його розвитку як системної цілісності в органічній єдності сформованих передумов забезпечення результативної діяльності усіх суб'єктів ринкового спрямування: виробничої діяльності, функціонально-обслуговуючого, інноваційного, правового, маркетингового, логістичного, інформаційного, саморегулятивного та регулятивного спрямування; забезпечення розвитку та розв'язання задач екологічного, соціального, організаційного, інтелектуального, техніко-технологічного, економічного, біологічного та іншого спрямування в системній цілісності. Велике значення у формуванні передумов при обґрунтуванні потенціалу конкурентного середовища як системної цілісності сформованих конкурентних можливостей ми надаємо: стратегічним цільовим установкам, пріоритетним організаційним поглядам, ціннісним установкам, розширеній системі комунікаційних зв'язків суб'єктів діяльності стратегічної експертної орієнтації, цивілізованій системі взаємодій, системі активізаційної діяльності суб'єктів ринкового середовища, системі владно-власницьких відносин, сформованій системі конкурентоздатності та конкурентоспроможності як потенціалу конкурентних переваг, суб'єктів платоспроможного конкурентного середовища, політиці, цивілізованій організаційній культурі, соціальному клімату як головному системному суб'єкту влади, соціальної відповідальності, розвинутій і збалансованій системі інтересів та ін.

У цілому в своїй сукупності і збалансованості названі передумови є базовою основою потенціалу розвитку конкурентного середовища. Від рівня їх збалансованого розвитку залежить також потенціал силового поля конкурентного середовища.

Напрями розвитку та рівень сформованості потенціалу конкурентного середовища і його силового поля значною мірою визначаються рівнем обґрунтованості і адекватності цільовим установкам політики. В контексті такого системного підходу вважаємо за доцільне розглядати політику з позицій конкурентоспроможності загальносистемного та локального спрямування, а саме, конкурентоспроможність:

- загальної політики соціально-економічного розвитку;
- економічної політики;
- політики власно-владних відносин;
- політики системних змін;
- політики організаційних взаємодій;
- політики децентралізації;
- політики експортної орієнтації;
- політики трансформаційних перетворень;
- соціальної політики;
- політики якості;
- політики саморегулювання;
- політики розвитку загальної та ринкової культури;
- техніко-технологічної політики;
- кадрової політики;

- політики інтеграції;
- активізаційної політики;
- політики гармонізації інтересів;
- політики результативності;
- політики розвитку земельних відносин;
- менеджерської політики;
- освітянської політики;
- інші види політики, включаючи політику розвитку науки, підготовки кадрів, комунікаційних, екологічних, аграрних, інноваційних, інтелектуального та інфраструктурного розвитку, стратегічного розвитку як системної цілісності, системно-структурної трансформації та ін.

Їх взаємозв'язок представлено на рис. 1.

У розрізі виділених видів діяльності та напрямів розвитку об'єктів, структури і напрями інноваційності в контексті специфіки реалізації політики за 30 напрямками, а саме (фрагмент):

Рис. 1. Конкурентоспроможність політики за основними видами розвитку

- інноваційність загальної політики соціально-економічного розвитку систем;
- інноваційність власнісно-владних відносин;
- інноваційність політики системних змін;
- інноваційність політики організаційних взаємодій;
- інноваційність політики децентралізації та ін.

Висновки

В аспекті запропонованого нами методологічного підходу до формування потенціалу конкурентного середовища як системної цілісності в органічній єдності передумов, сформованих задач, політики, цільових установок, інноваційності як системних цілісностей обґрунтовується методологія оцінки системної синергії розвитку конкуренції соціально-економічних структур конкурентного середовища в розвиваючій системі силового поля. За результатами дослідження зроблено висновок, що потенціал розвитку конкурентного середовища можливо забезпечити шляхом використання системно-комплексного підходу до формування його складових як цілісностей на основі обґрунтування: передумов в органічній єдності виробничого, функціонально-забезпечуючого спрямування; інноваційного, інвестиційного, регулятивного, саморегулятивного та іншого спрямування; ціннісних орієнтацій та цільових установок; реалізації поставлених задач соціального, організаційного, інтелектуального, економічного та іншого спрямування в системній цілісності; розвинутій системі платоспроможного попиту; обґрунтованій політиці за напрямками розвитку виділених нами видів діяльності.

Список використаних джерел

1. Гудзинський О. Д., Судомир С. М., Гуренко Т. О. Теоретико-методологічні засади результативного управління розвитком підприємств: [монографія]. К.: ЦП «Компринт», 2017. 411 с.
2. Гудзинський О. Д. Система менеджменту інституціональної трансформації економіки України (теоретико-методологічний аспект): [колективна монографія] / [О. Д. Гудзинський, С. М. Судомир, Ю. С. Гудзинська та ін.]; за заг. ред. О. Д. Гудзинського. Київ: ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2012. 771 с.
3. Гудзинський О. Д., Судомир С. М., Гуренко Т. О. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект): [монографія]. Київ: ІПК ДСЗУ, 2010. 212 с.
4. Нестеренко С. А. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств: управлінський аспект : [монографія]. К. : Аграр Медіа Груп, 2013. 483 с.
5. Судомир С. М. Формування системи управління розвитком сільськогосподарських підприємств: теорія, методологія: [монографія]. К.: ЦП «Компринт», 2015. 483 с.
6. Судомир М. Р. Конкурентостійкість як економічна категорія. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2016. № 2. С. 210–215.
7. Ільїн В.Ю., Коцупатрий М.М., Ільїна О.В. Підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств: [монографія]. Северодонецьк: Вид-во «Ноулідж» (Северодонецьке відділення), 2016. 366 с.

References

1. **Hudzynskiy O. D., Sudomyr S. M., Hurenko T. O.** (2017). Theoretical and methodological principles of effective management of enterprise development. Kyiv, K.: "Komprynt".
2. **Hudzynskiy O. D.** (2012). The system of management of institutional transformation of the Ukrainian economy (theoretical and methodological aspect) [multi-authored monograph]. / [O. D. Hudzynskiy, S. M. Sudomyr, Yu. S. Hudzynska]. Under general editorship of O. Hudzynskiy. Kyiv: Agrar Media Group LLC. 771 p.
3. **Hudzynskiy O. D., Sudomyr S. M., Hurenko T. O.** (2010). Management of formation of competitive potential of enterprises (theoretical and methodological aspect): [monograph]. Kyiv: IPK of the DSU. 212 p.
4. **Nesterenko S. A.** (2013). Competitiveness of agricultural enterprises: management aspect: [monograph]. K.: Agrarian Media Group. 483 p.
5. **Sudomyr S. M.** (2015). Formation of a management system for the development of agricultural enterprises: theory, methodology. Kyiv, K.: "Komprynt". 483 p.
6. **Sudomyr M.R.** (2016) Competitiveness as an economic category. KhNAU Bulletin. Series: Economic Sciences. № 2. P. 210-215.
7. **Ilyin V.Yu., Kotsupatriy M.M, Ilyina O.V.** (2016). Increasing the competitiveness of agricultural enterprises: [monograph]. Severodonetsk: Knowledge Publishing House (Severodonetsk Branch). 366 p.